

ЗБОРНИК „КОМШИЈЕ“

Откључана врата заједничке историје

Двадесет три прозе, написане „по поручбини“, на тему „комшилука“, отварају бројна питања и дају различите одговоре, проблематизујући и заједнички идентитет, југословенство, те нашу актуелну стварност

На насловној страни књиге *Комшије* (издавач: Вукотић медија) наведена су њена двадесет три аутора. Имена писаца и књижевница сведена су на почетно слово: Љ. Арсић, Д. Атанацковић, М. Баздуљ, Г. Божовић, Д. Дедовић, Л. Димковска, М. Дурутовић, З. Ферих, Р. Грлић, Д. Јанчар, Др Н. Карајлић, Н. Маловић, Ј. Марковић, С. Мехмединиовић.

Премда ни иницијал није био неопходан.

Пантић, Поповић, Самарџић, Ступар Трифуновић, Шербеџија, Тешин, Томић, Узуновић, Великић – било би то као да читате презимена са плочица на вратима станова, док се степеницу по степеницу сигурно пењете до свог дома, до сопственог живота.

Ратко Божовић не уводи случајно у игру реч *идентитет* у предговору, отварајући питање индивидуалног и заједничког идентитета везаног за комшијске сусрете и дружења. Од прве до последње странице, потрага за суседима иде трагом заједничке прошлости.

„Данас ми је потребан пасош да бих отишао тамо где сам одрастао и понео део идентитета“, пише Драган Великић. „Живим већ скоро пола века у Београду, у свом бившем комшилуку. Сам себи комшија. Иностранства су се увећала. Комшилука је све мањи.“

У „Трактату о доброј вољи“, поред осталог, Михајло Пантић поименце дозива особе из најбољих, младалачких година. Одјек тих питања испуњава празнину насталу нестанком државе: „Где је она Лахорка из Задра, где Весна из Толмина, где ли је Биљана из Велеса коју сам упознао као несудебни учесник слета о Дану младости на стадиону ЈНА (отпао сам, иако витак,

због наочара с великом диоптријом) и какви су им били животи, то не могу знати.“

Слет?

Зборник настао „по поручбини“, што је увек узбудљив „позив на игру“ – како есејизира Јудита Шалго – „пријатељска игра“ током које се око задатог страног тела „ухвати моја прича“ и „једна спољашња случајност постане унутрашња нужност“, те се „од пукле случајности створи нешто обавезујуће“ – говори о прохујалим временима.

Не само да се пре нове ере „кућна врата нису закључавала“, а комшије биле „род рођени“ – да се вратимо предговору – већ би сусед из сторије „Најпристојнији човек на свијету“ Зорана Фериха долазио да их упозори да склоне веш и затворе прозоре сваки пут пре него што запали роштиљ. Ту су и олдтајмери, свакако *фића*. Јурњава 80 километара на сат.

„Тада се још увек телефонирао из поште. Одлазило се у кабине, уобичајено предвече или недељом ујутру, као у исповедаонице“ – реченица је Дејана Атанацковића.

Хоће ли нове генерације поменути појмове тражити у фуснотама?

Притом, ствари се нису промениле искључиво у граду. „Ало, домаћине!

Оћел` кера?“ – повик је из приповести Срђана В. Тешина „Земљо моја – Студија случаја, август 1979“, писца међу чијим рођацима и комшијама, за столом, у трену веселја, „има више представника народа и народности него у Уједињеним нацијама“.

Доиста се раније овако викало пред туђом капијом на селу, док се газда напокон не појави. Онда су окачена илустрована упозорења типа „Пас уједа“.

У некадашњим варошицама, власници све чешће уграђују видео-надзор и на телефону посматрају празне просторије напуштених кућа. У њима крију реликвије? Плаше се лопова, иако тамо одлажу најчешће оно што им не треба. Или пре, гледајући старе предмете на камери сличне онима са дна мора, не дају да тако лако ишчезне *прошло...*

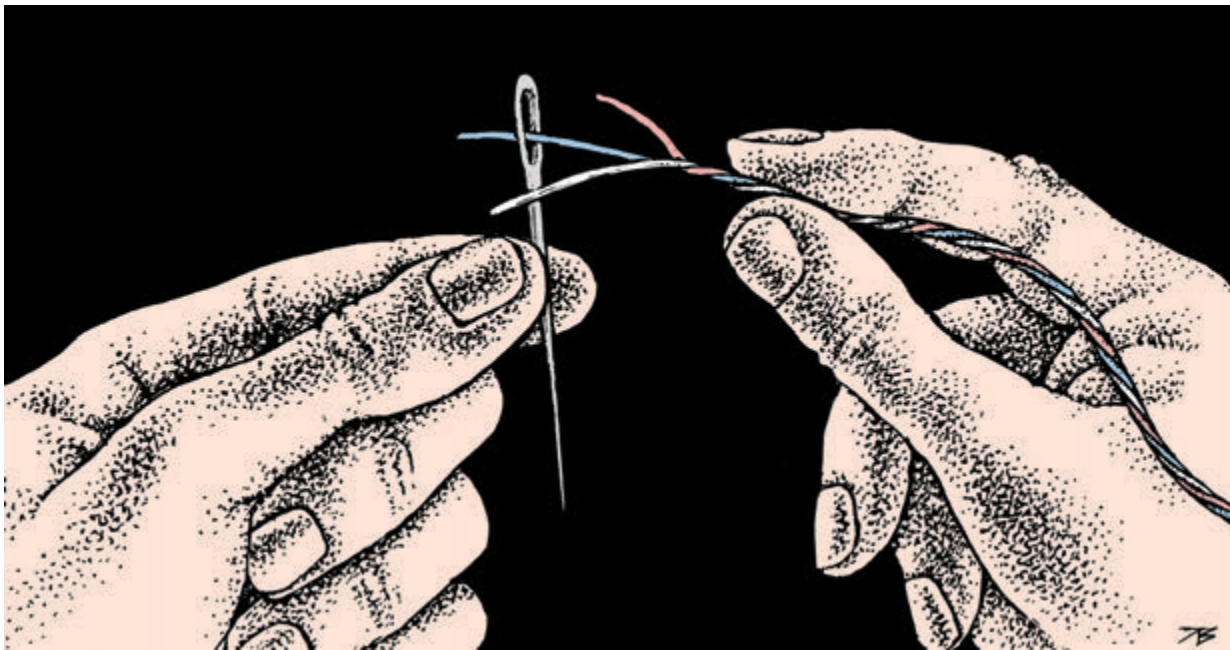
Семездин Мехмединиовић описује сусрет са комшијом Алибабом, некада младим сликаром. Он је случајно пронашао зелену фасциклу са актима своје тадашње девојке Зумре, начињене руком другог уметника. Носи се са налетима љубоморе и теже му пада што тај човек црта предмете у соби. Софу и ћилим, сто и пепељару, креденац и кристалну вазу – предмете који му дотле никада нису привукли пажњу. Напокон спознаје „особину предмета да се споро мијењају“ и тиме „у себи садржавају непрестаност садашњег времена“.

Ратко Божовић каже да му се понекад учини да некадашње комшије у односу на свеприсутни егоистички индивидуализам и малигни нарцизам делују као археолошке ископине.

Незгодно је писати о збиркама и зборницима: позвоните на двадесет три звона и побегнете пре него аутор изађе. Још теже – причати о комшијама у доба интернета – гдје сватко све зна и сватко све изговори – по речима из есеја „Архипелаг Југославија“ Драга Јанчара.

Догађа ли се да у доба друштвених мрежа, док корисник брижљи-

Нисмо зато зачуђени када Дејан Атанацковић у приповеци „Сандра“, о убиству уличног имитатора Чарлија Чаплина, помене „југословенски комшилука“. Натерани силом да се раздвоје након распада СФРЈ, становници различитих република постали су драге комшије у другим земљама

во монтира пост за излазак пред јавност, његов сусед „бане“ у стан? Уместо плочица са презименима на улазним вратима, откривамо промене никнејмова власника мрежа које вам се поред ваше нуде за конекцију. Шта највише можете да затражите од човека са истог спрата? Мало шећера, брашна, зрно соли? Да вам пусти интернет! Кућни савет? Имате вајбер-групу.

Но, уколико не подижете слике или додајте коментаре, може да се деси да чујете старинско питање: „Јеси жив?“

Читалац запитан да ли је реч о комшијама – комшијама или комшијама из других република Југославије – брзо ће увидети да су ове теме сасвим испреплетене. Такође, да донекле припадају *непрестаности садашњег времена*.

Гојко Божовић примећује: „Југославија се распала пре тридесет година, а ми се понашамо као да се распада управо у овом тренутку... Југославија је нестала пре тридесет година, а ми се и даље понашамо као да живимо међу њеним рушевинама.“

Рат вођен деведесетих принудио је људе да више пута мењају адресу. Кроз збирку се неретко провлаче животописи жена и мушкараца крај којих се живело у тешким временима. Рајко Грлић у игру чак уводи и суседа званог „мали зелени“ – оног кога свако од нас има у глави.

Нисмо зато зачуђени када Дејан Атанацковић у приповеци „Сандра“, о убиству уличног имитатора Чарлија Чаплина, помене „југословенски комшилук“. Натерани силом да се раздвоје након распада СФРЈ, становници различитих република постали су драге комшије у другим земљама.

Раде Шербеџија у својеврсној епистоли „Комшије, поново“, обраћајући се директно издавачу: „Али драги мој Мањо, Манојло, да се ми не играмо овако `около кере, па на мала врата`, директно саопштава: „Занимате, дакако, како су се то ти наши народи, који су се до јучер грлили и љубили заогрнути у имагинарни плашт братства и јединства и југославенства, преко ноћи претворили једни другима у заклете непријатеље...“

Драган Великић мисли да су танки зидови крили разлике и да је рат помешао људе као коцкар шпил карата. Наводи презимена са пулског интерфона: Борели, Паскуоли, Алтман, Маскарели, Зулиани, Чонкаш, Херак, Пападопуло, Фекете, Пертан, Јакус, Сутон, Милић, Дамиани, Петек...

Потврђујемо: чиста поезија! Овде у загрљају документа и историје.

Тематски шаренолика књига *Комшије* најбоља је на местима где није могуће одредити шта је стварно, шта плод маште. Тамо где детаље из бизарне свакодневице, у најлепшем значењу, раздваја танак зид између фикцијског и нефикцијског.

Разматрајући опус Лусије Берлин, америчка књижевница Патриша Локвуд каже да нас не занима да ли је нешто факт или фикција ако спитатељици – верујемо.

Лидија Димковска тако у прози „Сваки сусед/тка је прича“ описује баба Виорику, старицу из Букурешта: једном ће закључати улазна врата и из ковчежића извадити две кутије шибца са замецима њених несуђених близанаца.

Дамир Узуновић приповеда о повратку комшинице Стане, после рата, саме и дементне жене. У тренуцима присебности купује конзерве рибе – „Скуша у умаку од парадајза“. Не плаши се смрти, него глади: „Деси се да пред хаусторским вратима у торби тражи кључ, да умјесто кључа напипа конзерву јер пуна јој је торба конзерви рибе с поврћем и повуче халкицу којом се иначе отвара поклопац; ту се пред вратима конзерва отвори и проспе. Та масна црвена мрља неодољиво подсећа на крв, али преко ње се сада прелази као да је најобичнија свакодневна ствар; само се прекорачи, и то је то.“

Такав заплет са губитком памћења тера нас да се замислимо и о „простору заједничког сећања“ – поменутом у Божовићевом есеју.

Тек да се не бисмо уместо у станове затворили у конзерве.